

รายงานการเดินทางไปราชการ ณ ประเทศญี่ปุ่น

๑. ชื่อโครงการ

การประชุมระดับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกว่าด้วยเมืองมรดกโลกและการดำเนินการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (UNESCO Asia-Pacific Regional Conference and Capacity-Building Workshop on World Heritage Cities and Climate Action)

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระดับสากลและระดับภูมิภาคเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ความท้าทาย และนวัตกรรมด้านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในบริบทของแหล่งมรดกโลก

๒.๒ เพื่อนำเสนอและอภิปรายผลการศึกษามาจากแบบสำรวจระดับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกว่าด้วยเมืองมรดกโลกกับการดำเนินงานด้านสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. ๒๕๖๘

๒.๓ เพื่อวินิจฉัยความจำเป็นในระยะเร่งด่วน ความจำเป็นในระยะยาว รวมถึงแนวทางการแก้ไขในระดับภูมิภาค

๒.๔ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพสำหรับการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศในการอนุรักษ์มรดกโลก

๒.๕ เพื่อกำหนดแหล่งนำร่องสำหรับการศึกษายกย่องของโครงการในอนาคต

๒.๖ เพื่อส่งเสริมเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการร่วมมือและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในระดับสากล และระดับภูมิภาค

๓. กำหนดการ

วันที่ ๗-๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙

๔. สถานที่

เมืองเกียวโต ประเทศญี่ปุ่น

๕. หน่วยงานผู้จัด

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) หรือยูเนสโก (UNESCO)

๖. หน่วยงานสนับสนุน

๖.๑ สำนักงานยูเนสโกกรุงเทพฯ (UNESCO Regional Office in Bangkok)

๖.๒ สถาบันการบรรเทาผลกระทบจากภัยพิบัติสำหรับเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยริตสึเมคัง (Institute of Disaster Mitigation for Urban Cultural Heritage, Ritsumeikan University)

๖.๓ สถาบันวิจัยทรัพย์สินทางวัฒนธรรมแห่งชาติ โตเกียว (Tokyo National Research Institute for Cultural Properties)

๖.๔ กองทุนรวมยูเนสโก/ญี่ปุ่น (UNESCO/Japan Funds-in-Trust)

๗. กิจกรรม

๗.๑ วันเสาร์ที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙ เวลา ๙.๓๐-๑๘.๐๐ น.

การประชุมและนำเสนอผลงานเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันและความท้าทายด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Regional Conference - Current Situation and Challenges) ณ มหาวิทยาลัยริตสึเมคัง (Ritsumeikan University)

๗.๒ วันอาทิตย์ที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙ เวลา ๙.๐๐-๑๗.๓๐ น.

การทัศนศึกษาดูงานการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก กรณีศึกษาด้านการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างยืดหยุ่น (Site Visit – Case Study of Climate Resilient Actions) ณ วัดฮงวันจิตะวันตัก (Nishi Hongwan-ji Temple) และปราสาทนิจิโจ (Nijo-jo Castle) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแหล่งมรดกโลก “โบราณสถานแห่งเมืองโบราณเกียวโต (เกียวโต อุจิ และโอตสึ)” (Historic Monuments of Ancient Kyoto (Kyoto, Uji and Otsu Cities))

การประชุมและนำเสนอผลงานเกี่ยวกับแนวทางการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Regional Conference – Actions to be taken) ณ มหาวิทยาลัยริตสึเมคัง (Ritsumeikan University)

๗.๓ วันจันทร์ที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙ เวลา ๙.๐๐-๑๗.๓๐ น.

การอบรมเชิงปฏิบัติการโดยทดสอบการใช้ชุดเครื่องมือในการจัดการด้านสภาพภูมิอากาศสำหรับแหล่งมรดกโลก (Climate Action Toolkit for World Heritage) เพื่อเพิ่มทักษะการวิเคราะห์ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ผลกระทบต่อแหล่งมรดกโลก และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Capacity-Building Workshop) ณ มหาวิทยาลัยริตสึเมคัง (Ritsumeikan University)

๘. คณะผู้แทนไทย

๘.๑ นางสาวนิต เทียมทินกฤต นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๘.๒ นางสาวศุภมาศ วงษ์ศรีสังข์ นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๘.๓ นางสาวเมลดา มณีโชติ นักโบราณคดีปฏิบัติการ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร สำนักศิลปากรที่ ๖ สุโขทัย กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

๙. สรุปสาระของกิจกรรม

๙.๑ การประชุมและนำเสนอผลงานว่าด้วยเมืองมรดกโลกและการดำเนินการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ปัจจุบัน ร้อยละ ๘๐ ของแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม (World Cultural Heritage) กำลังเผชิญหน้ากับปัญหาด้านสภาพภูมิอากาศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อลักษณะทางกายภาพของโบราณสถาน อาคารทางประวัติศาสตร์ อนุสรณ์สถาน และสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ รวมถึงลักษณะทางสังคมและระบบเศรษฐกิจ เช่น การท่องเที่ยว การประกอบอาชีพ วิถีชุมชน ฯลฯ เนื่องจากมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ไม่ได้หมายถึงเพียง

มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เท่านั้น แต่ยังรวมถึงมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) อันรวมไปถึงสายสัมพันธ์วิถีชีวิตของผู้คนด้วย

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) หมายถึง การที่สภาพภูมิอากาศมีการเปลี่ยนแปลงในระยะยาวเป็นผลมาจากปรากฏการณ์โลกร้อน (Global Warming) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิ ปริมาณน้ำฝน ความถี่และความรุนแรงของการเกิดพายุ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงระดับน้ำทะเล ส่งผลกระทบให้เกิดสภาพอากาศที่รุนแรงมากขึ้น เช่น ความแห้งแล้ง อุทกภัย พายุ การเปลี่ยนแปลงฤดูกาล ฯลฯ ซึ่งนำไปสู่ความเสียหายต่อระบบนิเวศ รวมถึงผลกระทบทางสังคมและเศรษฐกิจด้วย

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ถือเป็นปัญหาสำคัญระดับโลกที่ทุกประเทศกำลังเผชิญ ส่งผลให้เกิดความสูญเสียและเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Intergovernmental Panel on Climate Change : IPCC) จึงให้ความสำคัญกับแนวทางการลดก๊าซเรือนกระจกทั่วโลกที่มุ่งเน้นไปที่การควบคุมอุณหภูมิเฉลี่ยโลกให้เพิ่มขึ้นไม่เกิน ๑.๕ องศาเซลเซียส สอดคล้องตามความตกลงปารีส (Paris Agreement) ซึ่งเป็นความตกลงตามกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (United Nations Framework Convention on Climate Change : UNFCCC) อันนำไปสู่การพัฒนานโยบาย และการกำหนดเป้าหมายในระดับชาติและระดับเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลดก๊าซเรือนกระจก ตลอดจนการยกระดับความโปร่งใสของการดำเนินงาน และการสนับสนุนด้านสภาพภูมิอากาศ

เอกสารนโยบายว่าด้วยการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศสำหรับแหล่งมรดกโลก (Policy Document on Climate Action for World Heritage) ได้รับการปรับปรุงล่าสุดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๖ เป็นกรอบแนวทางสำหรับรัฐภาคีในการจัดการผลกระทบการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการปกป้องคุ้มครองคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Value) ของแหล่งมรดกโลก ส่งเสริมการปรับตัวอย่างยืดหยุ่น สนับสนุนการลดปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่ปล่อยสู่สิ่งแวดล้อม และใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ท้องถิ่นในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น ศูนย์มรดกโลก ยูเนสโก (UNESCO World Heritage Centre) ร่วมด้วยศูนย์ศึกษาการอนุรักษ์และบูรณะมรดกทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศ (ICCROM) สภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (ICOMOS) และสหภาพระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (IUCN) จึงพัฒนาชุดเครื่องมือในการจัดการด้านสภาพภูมิอากาศสำหรับแหล่งมรดกโลก (Climate Action Toolkit for World Heritage) เพื่อเป็นการตอบสนองต่อปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเพื่อให้สอดคล้องกับเอกสารนโยบายว่าด้วยการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศสำหรับแหล่งมรดกโลก ซึ่งคาดว่าจะจัดพิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ. ๒๕๗๐

วาระการพัฒนายั่งยืนของสหประชาชาติ พ.ศ. ๒๕๗๓ (UN Agenda ๒๐๓๐) เป็นแผนปฏิบัติการระดับโลกที่ได้รับการรับรองโดยรัฐสมาชิกสหประชาชาติ โดยมุ่งเน้นการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ซึ่งประกอบด้วยเป้าหมายที่ครอบคลุมการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

สังคมและสิ่งแวดล้อม จำนวน ๑๗ เป้าหมายหลัก และ ๑๖๙ เป้าหมายย่อย ให้บรรลุผลภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ โดยเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ คือ เป้าหมายที่ ๑๑ เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน (Sustainable Cities and Communities) โดยทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ มีความครอบคลุม ปลอดภัย ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง และยั่งยืน และเป้าหมายที่ ๑๓ การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Action) โดยปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ การดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน จำเป็นต้องบูรณาการเชื่อมโยงกันใน ๔ มิติ ได้แก่ สิ่งแวดล้อม (Planet) การพัฒนาคน (People) ความมั่งคั่ง (Prosperity) และสันติภาพ (Peace)

เป้าหมายการจัดการด้านสภาพภูมิอากาศสำหรับแหล่งมรดกโลกภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ (World Heritage Climate Action Goals by ๒๐๓๐) ประกอบด้วย ๔ เป้าหมาย ดังนี้

๑) การประเมินความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Risk Assessment)

พัฒนาและแลกเปลี่ยนเครื่องมือในการเสริมสร้างศักยภาพในการประเมินความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความเสียหายที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล รวมถึงการรายงานผลผ่านรายงานประจำงวด (Periodic Report) หรือรายงานสถานะการอนุรักษ์ (State of Conservation Report)

๒) การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Adaptation)

พัฒนาและผลักดันกรอบแนวคิดด้านการปรับตัวด้านสภาพภูมิอากาศสำหรับแหล่งมรดกโลกที่มีประสิทธิภาพ มีมาตรการสำหรับใช้ในการสังเกตการณ์ภัยจากสภาพภูมิอากาศ การประเมิน การลดความเสี่ยง และความเปราะบางด้านสภาพภูมิอากาศ รวมถึงการเพิ่มศักยภาพในการปรับตัวและการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

๓) การลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Mitigation)

พัฒนาและสร้างมาตรการที่เสริมสร้างศักยภาพในการดำเนินการเพื่อลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม และแหล่งมรดกโลกแบบผสมผสาน โดยส่งเสริมการลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่เกิดจากกิจกรรมภายในพื้นที่แหล่งมรดกโลก รวมถึงการปกป้องคุ้มครองระบบนิเวศที่ทำหน้าเป็นแหล่งกักเก็บคาร์บอน (Carbon Sinks)

๔) การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เสริมสร้างศักยภาพและความตระหนักรู้ (Knowledge Sharing, Capacity Building, and Awareness)

พัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมที่มีเป้าหมายด้านการพัฒนาการศึกษา สร้างความตระหนักรู้ และเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรในด้านผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อแหล่งมรดกโลก รวมถึงสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศ

เป้าหมายการจัดการด้านสภาพภูมิอากาศทั้ง ๔ เป้าหมายข้างต้น เป็นกรอบแนวคิดหลักที่โครงการฯ นำมาใช้ในการพัฒนาชุดเครื่องมือในการจัดการด้านสภาพภูมิอากาศสำหรับแหล่งมรดกโลก

ผลที่ได้จากรายงานประจำวาระรอบที่ ๓ (Third Cycle of the Periodic Report) พ.ศ. ๒๕๖๖ สะท้อนว่าในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) และสภาพอากาศที่รุนแรง (Severe Weather) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อแหล่งมรดกโลกในหลายด้าน ทั้งโครงสร้างทางกายภาพ ลักษณะทางภูมิทัศน์ ระบบนิเวศ และชุมชน ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๖๘ ยูเนสโกจึงได้เริ่มดำเนินโครงการ “มรดกวัฒนธรรม : กลไกขับเคลื่อนการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างยืดหยุ่น สำหรับเมืองและชุมชนที่เป็นแหล่งมรดกโลกในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก” (Cultural Heritage – A Driver of Climate Action for Resilient World Heritage Cities & Towns in Asia and the Pacific) มีเป้าหมายเพื่อจัดการความเสียหายเร่งด่วนจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับสากลในบริบทของเมืองมรดกโลกในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ซึ่งมีแหล่งมรดกโลกจำนวนทั้งสิ้น ๓๐๖ แห่ง คณะผู้ดำเนินโครงการได้เลือกแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการฯ จำนวน ๔๐ แห่ง ทั้งนี้ มีแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศไทยจำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร (Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns) และนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา (Historic City of Ayutthaya) ซึ่งได้เข้าร่วมการตอบแบบสำรวจระดับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกว่าด้วยเมืองมรดกโลกและการจัดการด้านสภาพภูมิอากาศ (Asia-Pacific Regional Survey on World Heritage Cities & Climate Action) ใน พ.ศ. ๒๕๖๘

ยุทธศาสตร์สำคัญที่ใช้สำหรับโครงการฯ ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก ๓ ด้าน ได้แก่

๑) ด้านองค์ความรู้ (Knowledge) โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสำรวจและสังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาวิจัย และกรณีศึกษาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒) ด้านการมีส่วนร่วม (Engagement) โดยการจัดประชุมระดับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ซึ่งมีผู้แทนจากแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมจาก ๔๐ แห่ง รวมถึงมีผู้เชี่ยวชาญด้านสภาพภูมิอากาศ ด้านมรดกโลก และด้านนโยบาย เข้าร่วมการประชุมและกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

๓) ด้านนโยบาย (Policy) โดยกำหนดแหล่งนำร่อง (Pilot Sites) จำนวน ๕ แห่ง สำหรับโครงการฯ สนับสนุนการร่วมมือระหว่างหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การยกระดับแผนการปฏิบัติการด้านสภาพภูมิอากาศที่บูรณาการจากหลายศาสตร์สาขาวิชา

กรอบแนวคิดแผนปฏิบัติการระดับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (Regional Framework Action Plan for Asia and the Pacific) เป็นแนวทางเบื้องต้นในการอนุรักษ์และบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก ซึ่งพัฒนาต่อมาจากรายงานประจำวาระรอบที่ ๓ (Third Cycle of the Periodic Report) ได้ระบุถึงเป้าหมายด้านการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของแหล่งมรดกโลกด้วยการพัฒนา ปรับปรุง และผลักดันแผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และแผนการลดปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนแผนเตรียมความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติและความเสี่ยง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางและนโยบายที่สามารถใช้งานได้อย่างทันที่ โดยการพัฒนาวิธีการดำเนินงานจากเอกสารนโยบายว่าด้วยการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศสำหรับแหล่งมรดกโลกและหลักการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Disaster Risk Reduction : DRR)

ผลการวิเคราะห์แบบสำรวจระดับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกว่าด้วยเมืองมรดกโลกและการจัดการด้านสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. ๒๕๖๘ ได้ระบุถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศประเภทต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม เช่น พายุหรือฝนตกหนักรุนแรง (ร้อยละ ๑๗) อุทกภัย (ร้อยละ ๑๓) คลื่นความร้อนและอุณหภูมิรุนแรงผิดปกติ (ร้อยละ ๑๐) ดินถล่ม (ร้อยละ ๙) ไฟป่า (ร้อยละ ๘) การรุกรานของสปีชีส์ต่างถิ่น (ร้อยละ ๔) ระดับน้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้น (ร้อยละ ๑) เป็นต้น

แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

- สวนพฤกษศาสตร์สิงคโปร์ (Singapore Botanic Gardens) ประเทศสิงคโปร์ ได้รับผลกระทบจากระดับน้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อรากของพืชในสวนพฤกษศาสตร์

- หุบเขากาฐมาณฑุ (Kathmandu Valley) ประเทศเนปาล ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติแผ่นดินไหวทำให้โครงสร้างของโบราณสถานได้รับความเสียหาย อีกทั้งส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

- เมืองโบราณฮอยอัน (Hoi An Ancient Town Vietnam) ประเทศเวียดนาม ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย ทำให้โครงสร้างของอาคารและสิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ได้รับความเสียหาย อีกทั้งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยอยู่ในเมืองโบราณ

- โบราณสถานแห่งเมืองโบราณเกียวโต (เกียวโต อุจิ และโอดสึ) (Historic Monuments of Ancient Kyoto (Kyoto, Uji and Otsu Cities)) ประเทศญี่ปุ่น ได้รับผลกระทบจากไฟป่า พายุ/ฝนตกหนักรุนแรงและวาตภัย ทำให้โครงสร้างของโบราณสถานได้รับความเสียหาย อีกทั้งมีความเสี่ยงจากภัยพิบัติแผ่นดินไหวและดินถล่ม

นอกจากนี้ยังมีแหล่งมรดกโลกในภูมิภาคอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น

- หุบเขาเอ็มซาบ (M'Zab Valley) ประเทศแอลจีเรีย มีบริเวณที่มีความเสี่ยงสูงต่ออุทกภัย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบการจัดการน้ำ สิ่งก่อสร้างดั้งเดิม และวิถีชีวิตชุมชน

- เมืองประวัติศาสตร์แกรนด์บาสซัม (Historic Town of Grand-Bassam) ประเทศโกตดิวัวร์ ตั้งอยู่บริเวณแนวชายฝั่งทะเล ทำให้มีความเสี่ยงสูงต่ออุทกภัยและการกัดเซาะของชายฝั่ง

- เขตสงวนแนวปะการังเบลีซ (Belize Barrier Reef Reserve System) ประเทศเบลีซ ได้รับผลกระทบจากระดับน้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ อีกทั้งทำให้เกิดปรากฏการณ์ปะการังฟอกขาว (Coral Bleaching)

๙.๒ การทัศนศึกษาดูงานการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก

โบราณสถานแห่งเมืองโบราณเกียวโต (เกียวโต อุจิ และโอดสึ) (Historic Monuments of Ancient Kyoto (Kyoto, Uji and Otsu Cities)) ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม โดยองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ โดยผ่านหลักเกณฑ์จำนวน ๒ ข้อ ดังนี้

เกณฑ์ข้อที่ ๒ แสดงถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยนคุณค่าของมนุษย์ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือในพื้นที่วัฒนธรรมใด ๆ ของโลกผ่านการพัฒนาด้านสถาปัตยกรรมหรือทางเทคโนโลยี อนุรักษ์ศิลปะ การวางแผนบ้านเมือง หรือการออกแบบภูมิทัศน์

เกณฑ์ข้อที่ ๔ เป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของชนิดอาคาร ผลงานที่เกิดขึ้นทั้งหมดทางสถาปัตยกรรมหรือ เทคโนโลยีหรือภูมิทัศน์ ที่แสดงถึงพัฒนาการในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ

โบราณสถานแห่งเมืองโบราณเกียวโต ประกอบด้วยโบราณสถานและอาคารสิ่งก่อสร้าง จำนวนรวม ๑๔๘ หลัง แบ่งเป็น ๑๗ พื้นที่ ตั้งอยู่ในเมืองเกียวโต เมืองอูจิ จังหวัดเกียวโต และเมืองโอดสึ จังหวัดชิงะ เมืองโบราณเกียวโตสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๓๓๗ โดยใช้ต้นแบบจากเมืองหลวงของจีนโบราณ เมืองโบราณเกียวโต ถือเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมญี่ปุ่นดั้งเดิมและทำหน้าที่เป็นเมืองหลวง จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๒๔ สะท้อนถึง พัฒนาการทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ศาสนาและความเชื่อ รวมถึงปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติ ในช่วง ระยะเวลากว่า ๑,๐๐๐ ปี

กิจกรรมการทัศนศึกษาดูงานนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาด้านการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศอย่างยืดหยุ่นของแหล่งมรดกโลกโบราณสถานแห่งเมืองโบราณเกียวโต โดยศึกษาจากโบราณสถาน สำคัญในเมืองเกียวโต จำนวน ๒ แห่ง ดังนี้

- วัดฮงวันจิตะวันตัก (Nishi Hongwan-ji Temple) สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๒๒ เป็นวัดเนื่องในพุทธ ศาสนานิกายโจโดชินชู หรือนิกายชิน ภายในขอบเขตวัดประกอบด้วยอาคารต่าง ๆ เช่น วิหารพระอมิตาภะ ห้องโถงสำหรับผู้สักการะ ชุ่มประตุ สวนกลางน้ำ ฯลฯ

ทั้งนี้เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑ เมืองเกียวโตได้รับผลกระทบจากพายุไต้ฝุ่น พายุลมแรงทำให้ ต้นไม้ล้มทับอาคารภายในวัดฮงวันจิตะวันตัก ทำให้แนวกำแพงและหลังคาบางส่วนได้รับความเสียหาย ต่อมาได้ ดำเนินการบูรณะเสริมโครงสร้างของแนวกำแพงและหลังคา โดยเลือกใช้วัสดุที่กลมกลืนกับทัศนียภาพดั้งเดิม

- ปราสาทนิโจโจ (Nijo-jo Castle) สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๖ เป็นที่อยู่อาศัยของชนชั้นศักดินาที่ เรียกว่า “โชกุน” ขอบเขตของปราสาทนิโจโจประกอบไปด้วย ๓ ส่วนหลัก คือ ส่วนปราสาทชั้นนอกที่มีคูน้ำ ล้อมรอบ ส่วนปราสาทชั้นในที่มีคูน้ำล้อมรอบ และพื้นที่สวนที่อยู่ระหว่างปราสาทชั้นนอกและชั้นใน

สถาปัตยกรรมส่วนใหญ่ภายในปราสาทนิโจโจสร้างด้วยไม้ ทำให้มีความเสี่ยงต่ออัคคีภัยที่เกิดจากไฟฟ้า หรือการกระทำของมนุษย์ ทำให้มีการดำเนินมาตรการบริหารจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Disaster Risk Management) โดยการติดตั้งระบบดับเพลิงสมัยใหม่เพื่อให้สามารถตอบสนองเหตุอัคคีภัยได้อย่างทันท่วงที

๙.๓ การอบรมเชิงปฏิบัติการโดยทดสอบการใช้ชุดเครื่องมือในการจัดการด้านสภาพภูมิอากาศ สำหรับแหล่งมรดกโลก

กิจกรรมนี้มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มทักษะการวิเคราะห์ความเสี่ยงด้านสภาพภูมิอากาศ ผลกระทบต่อแหล่ง มรดกโลก และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รูปแบบกิจกรรมเป็นการร่วมมือปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบกลุ่มย่อย จำนวน ๗ กลุ่ม โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านสภาพ ภูมิอากาศ และด้านการบริหารภัยพิบัติ/ความเสี่ยง เป็นวิทยากรประจำกลุ่ม กิจกรรมแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ : การวิเคราะห์คุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Values) และองค์ประกอบ (Attributes) ของแหล่งมรดกโลก

ส่วนที่ ๒ : การประเมินความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Risk Assessment)

ส่วนที่ ๓ : การวิเคราะห์แผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Adaptation)

โดยนางสาวเมลดา มณีโชติ นักโบราณคดีปฏิบัติการ อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร สำนักศิลปากรที่ ๖ สุโขทัย กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เป็นผู้แทนกลุ่มในการนำเสนอผลงานจากกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ หัวข้อ “Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns” ในวันจันทร์ที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙

๑๐. ข้อเสนอแนะจากการจัดกิจกรรม

๑๐.๑ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อแหล่งมรดกโลก ทั้งนี้การกำหนดนโยบาย แนวทางการบริหารจัดการ และการพัฒนาแหล่งมรดกโลกเพื่อรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต้องคำนึงถึงความยั่งยืนด้วย

๑๐.๒ การปกป้องคุ้มครองและอนุรักษ์โบราณสถาน และการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จำเป็นต้องใช้ความรู้จากสหวิทยาการ รวมถึงผู้เชี่ยวชาญหลายด้านจากหลากหลายวิชาชีพ ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการสงวนรักษาแหล่งมรดกโลก

๑๐.๓ รัฐบาล หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ชุมชน ประชาชน และหน่วยงานต่าง ๆ ล้วนมีบทบาทสำคัญในการร่วมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการพัฒนาแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ตลอดจนการใช้ความร่วมมือระหว่างประเทศในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกด้วย

๑๐.๔ ปัจจุบัน ชุดเครื่องมือในการจัดการด้านสภาพภูมิอากาศสำหรับแหล่งมรดกโลก (Climate Action Toolkit for World Heritage) ยังอยู่ระหว่างการพัฒนาเพื่อเผยแพร่ในอนาคต อย่างไรก็ตาม ยูเนสโกได้จัดทำหนังสือคู่มือการจัดการมรดกโลก (Managing World Heritage) ซึ่งมีหัวข้อเกี่ยวกับการจัดการด้านสภาพภูมิอากาศ (Climate Action) เผยแพร่เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๙ สามารถเข้าถึงได้จาก <https://whc.unesco.org/en/managing-world-heritage/>

๑๐.๕ ประเทศไทยประกาศใช้แผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ (Thailand’s National Adaptation Plan : NAP) พ.ศ. ๒๕๖๗ เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและขีดความสามารถในการปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

แผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ ไม่ได้กำหนดมาตรการด้านการปรับตัวสำหรับแหล่งมรดกโลกอย่างเฉพาะเจาะจง โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องภายใต้แผนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สามารถเชื่อมโยงได้ คือ สาขาการท่องเที่ยว แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งมีมาตรการสำคัญที่กรมศิลปากรสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมด้านการรับมือกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังนี้

แนวทาง/มาตรการ	ผลลัพธ์
(๑) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบป้องกันน้ำท่วมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรมในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย	แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรมในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยมีโครงสร้างพื้นฐานและระบบป้องกันน้ำท่วมที่มีประสิทธิภาพ
(๒) พัฒนามาตรการเพิ่มเติมเพื่อป้องกันการเสื่อมโทรมของสิ่งปลูกสร้างและสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเชิงศิลปกรรม จากการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิ ความชื้น และระดับคาร์บอนไดออกไซด์ในชั้นบรรยากาศ	แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เสี่ยงมีมาตรการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งปลูกสร้างและสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเชิงศิลปกรรมจากการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิ ความชื้น และระดับคาร์บอนไดออกไซด์ในชั้นบรรยากาศ
(๓) พัฒนามาตรการเพิ่มเติมเพื่อป้องกันความเสียหายในเชิงโครงสร้างให้กับสิ่งปลูกสร้างและสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเชิงศิลปกรรมที่เสี่ยงจากต่อความเสียหายและภัยพิบัติที่สืบเนื่องจากสภาพภูมิอากาศ	แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เสี่ยงจากภัยพิบัติที่สืบเนื่องมาจากสภาพภูมิอากาศ มีมาตรการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งปลูกสร้างและสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเชิงศิลปกรรม

๑๐.๖ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ทำการวิเคราะห์แบบจำลองภูมิอากาศระดับชาติ โดยเน้นพื้นที่เสี่ยงภัยจากความร้อน (Heat Stress) ภัยแล้ง (Drought) และอุทกภัย (Flood) ในช่วง พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๗๘ โดยจังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชร (ที่ตั้งของเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร) และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ที่ตั้งของนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา) ไม่ได้เป็นจังหวัดที่มีความเสี่ยงสูง ๑๐ อันดับแรกที่มีความเสี่ยงสูงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

อย่างไรก็ตาม แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมในประเทศไทยมีโอกาสที่จะได้รับผลกระทบจากการภัยพิบัติทางธรรมชาติและสภาพอากาศที่รุนแรง (เช่น พายุ ฝนตกหนักรุนแรง วาตภัย ฯลฯ) ดังนั้น จึงควรผลักดันการจัดทำแผนบริหารจัดการความเสี่ยงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสภาพอากาศที่รุนแรงที่อาจส่งผลกระทบต่อแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม รวมถึงการใช้กลยุทธ์เชิงป้องกัน (Preventive Strategy) ในการสังเกตการณ์สถานภาพของโบราณสถาน เพื่อปกป้องรักษาโบราณสถานอันเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณค่าโดดเด่นอันเป็นสากล (Outstanding Universal Values) ของแหล่งมรดกโลก

ลงลายมือชื่อ..... เมตตา มณีโชติ

(นางสาวเมตตา มณีโชติ)

นักโบราณคดีปฏิบัติการ

ผู้สรุปผลการเดินทางไปราชการ

ภาพประกอบ

การประชุมและนำเสนอผลงานว่าด้วยเมืองมรดกโลกและการดำเนินการด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ณ มหาวิทยาลัยริตsumeikan (Ritsumeikan University) วันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

ภาพประกอบ

การทัศนศึกษาดูงานการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก ณ วัดฮงวันจิตะวันตก (Nishi Hongwan-ji Temple)

วันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙

การบูรณะเสริมโครงสร้างของแนวกำแพงและหลังคาภายหลังเหตุวาตภัย

ภาพประกอบ

การทัศนศึกษาดูงานการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก ณ ปราสาทนijo (Nijo-jo Castle)

วันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙

การติดตั้งระบบดับเพลิงสมัยใหม่

ภาพประกอบ

การอบรมเชิงปฏิบัติการโดยทดสอบการใช้ชุดเครื่องมือในการจัดการด้านสภาพภูมิอากาศสำหรับแหล่งมรดกโลก ณ มหาวิทยาลัยริตสึเมคัง (Ritsumeikan University) วันที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๙

